

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Bakalářská práce

2022

Robert Kosina

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

**Evropská diplomacie a pokusy o urovnání
polsko – litevského konfliktu**

Bakalářská práce

Autor práce: Robert Kosina

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Luboš Švec, CSc.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Liberci dne 3.5.2022

Robert Kosina

Bibliografický záznam

KOSINA, Robert. *Evropská diplomacie a pokusy o urovnání polsko – litevského konfliktu*. Praha, 2022. 24 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Luboš Švec, CSc.

Rozsah práce: 69 449 znaků včetně mezer

Abstrakt

Práce se věnuje tématu pokusů evropské diplomacie o urovnání polsko-litevského konfliktu. Za pomoci odborné literatury popisuje reálie prvních let po první světové válce v obnově nezávislosti obou států a následnou vilenskou otázkou. S využitím popsání kontextu postojů obou stran a situace v regionu analyzuje možné příčiny odpovídající na výzkumnou otázku – proč pokusy o urovnání byly neúspěšné. V práci je obsažen konečný stav, ve kterém konflikt skončil a jaký měl vliv na budoucnost polsko-litevských vztahů.

Abstract

This work is focusing on attempts of the European diplomacy to cease Polish – Lithuanian dispute. By using the scholar literature, it describes realities of the first years after first world war and the renewal of independency of both states. Following is the Vilnius question which is the most important theme of the work. By describing the context and situation in the region, it analysis possible reasons of why the attempts failed. Work also contains the final state of the dispute and how it affected the future of Polish – Lithuanian relations.

Klíčová slova

Polsko, Litva, Konflikt, Společnost národů, Vilnius, Francie, Diplomacie

Keywords

Lithuania, Poland, Dispute, League of Nations, Vilnius, France, Diplomacy

Title/název práce

European diplomacy and attempts at a cease of Polish-Lithuanian dispute

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce panu Luboši Švecovi. Moc rád bych také poděkoval vedoucímu bakalářského semináře Vladimírovi Handlovi za pomoc se zpracováním bakalářské práce.

Obsah

Úvod	2
1. Nástin bakalářské práce a kritický rozbor literatury	3
1.1 Metodologie	4
2. Obecná část	8
2.1. Problémy nezávislosti	8
2.1.1 Vilniuská konference a vznik Litevské republiky	8
2.1.2 Polsko – sovětská válka a polský federalismus	9
2.2 Polsko-litevská otázka	11
2.3 Střední Litva a její důsledky	13
3. Analytická část	15
3.1. Francouzsko – polské spojení a jeho vliv na řešení konfliktu	15
3.2. Slabá pozice Litvy v mezinárodní politice	18
3.3. Společnost národů a konečné řešení vilenské otázky	20
Závěr	23
Summary	24

Úvod

Téma bakalářské práce bylo vybráno, po domluvě s vedoucím, pro jeho důležitost v otázce litevské role v mezinárodní diplomacii. Zaměřuje se na vznik prvního litevského státu a navazující vilenskou otázku. Pohledem na konání evropské diplomacie v řešení polsko – litevského konfliktu se zabývá litevskou pozicí v mezinárodní politice v porovnání s Polskem.

Práce se věnuje vilenské otázce v prvních třech letech po skončení první světové války. Zaměřuje se na jednání Společnosti národů v řešení této otázky. Popisuje postoje a činy jednotlivých zainteresovaných stran, konkrétně Litvy, Polska a v rámci Společnosti národů především Francie.

V první části se soustředí na popis událostí polsko-litevského konfliktu s využitím odborných zdrojů k tématu. Začátkem práce jsou popisovány události kolem Pařížské mírové konference, která předznamenala budoucí pořádky v regionu. Následuje popis boje za nezávislost, jak Litvy, tak Polska. Po kulminaci konfliktu analyzuje zprostředkovaná jednání Společnosti národů (smlouva ze Suvalek). Ohledně konečného řešení vilenské otázky se práce věnuje poslednímu vzájemnému jednání Litvy s Polskem pod záštitou Společnosti národů.

Druhá část práce odpovídá na výzkumnou otázku ve znění: „Proč pokusy evropské diplomacie o urovnání konfliktu byly neúspěšné?“ K jejímu zodpovězení využívá tři teze jako podotázky. 1. "Francie jako spojenec Polska nezasahovala dostatečně do řešení konfliktu" 2. "Litevská nezávislost neměla mezinárodní podporu." 3. "Společnost národů podcenila poměry v regionu během konečného řešení vilenské otázky." Každá teze je zpracována jako samostatná kapitola analyzující správnost vytyčených tezí a jejich vliv na řešení konfliktu.

Tato práce odpovídá na dané téma – pokusy evropské diplomacie urovnat polsko – litevský konflikt. K tomu využívá analýzu tří tezí zaměřujících se na hlavní aktéry sporu. Pomocí druhé části odpovídá na výzkumnou otázku a přináší souhrnné odpovědi v rámci problematiky.

1. Nástin bakalářské práce a kritický rozbor literatury

Téma práce se zaměřuje na problematiku polsko-litevského konfliktu v prvních letech boje o nezávislost, kdy v důsledku rozpadu Ruského carství byla situace na východní hranici Polska, Litvy a Běloruska značně nepřehledná. V důsledku společné historie nastalo v oblastech na hranicích obou států ke sporům, které předznamenaly vzájemnou zahraniční politiku v meziválečném období. Práce se bude soustřeďovat na pokusy evropské diplomacie tento konflikt vyřešit a jaké měly tyto pokusy výsledky v kontextu nové poválečné situace.

Geopolitickou oblastí této problematiky je centrální Evropa v letech 1919-1922. Objektem sporu byla severovýchodní hranice Polska a jižní/jihovýchodní Litvy. Polsko v tomto období zastává pozici nejsilnější síly v regionu a Litva má naopak mnohem slabší pozici, je teprve rodící se samostatný stát. Nejproblematictější se stal region okolo Vilniusu, jenž byl artiklem mezinárodního jednání v řešení tzv. „vilenské otázky“.

V práci se bude pracovat s pojmem Společnosti národů, která bude, spolu s Francií jako jejím hlavním činitelem, zastupovat evropskou diplomacii v rámci řešení polsko – litevského konfliktu. Tento konflikt je definován jako vilenská otázka a práce se bude zaměřovat na pokusy a přístup k řešení této otázky ze strany Společnosti národů. V rámci práce se bude pracovat s výzkumnou otázkou zaměřující se na příčiny, proč pokusy o urovnání bylo neúspěšné. K jejímu zodpovězení využije práce tři podružné otázky, popsané v metodologické části.

Pro tuto práci je zvoleno rozdělení na část obecnou a analytickou. V první části (obecné) bude popsán kontext vilenské otázky a události let litevsko-polské války a polsko-sovětské války ovlivňující vilenskou otázku. Bude popsána situace Litvy v Lize národů během tohoto konfliktu a varianty, se kterými se pracovalo pro vyřešení dané problematiky. Obecná část popíše události v dostatečné míře, aby byla pochopena problematika okolo tohoto tématu. V druhé části (analytické) budou analyzovány ustanovené teze s jejichmi premisami a bude následovat zodpovězení jejich správnosti.

Literatura k tématu je obsáhlá a výhodou je, že není zpracována pouze v jedné zemi. Zdroje je možné nalézt od polských, litevských i amerických autorů. Mnoho publikací bylo vydáno v rámci amerických či britských univerzit, ať se bavíme o pracích Alfreda Ericha Senna či Timothyho Snydera a dalších autorů převážně litevsko-amerického původu. Největší kapacitou v rámci pobaltských dějin lze jednoznačně považovat profesora Alfreda Ericha Senna, který zpracoval mnoho publikací k moderním dějinám Litvy a mnoho autorů vychází z jeho práce. Ve spolupráci s ním publikovalo odborné práce i mnoho litevských autorů, kdy nejznámější je kniha ve spolupráci s Alfonsas Eidintasem a Vytautasem Žalysem pojednávající o Litvě v meziválečném období. Z polských kapacit pojednávajících o období válek o nezávislost lze zmínit jako zásadní kapacitu Piotra Lossowského s jeho popisem polsko-litevského konfliktu a následných jednání.

Velké množství literatury je v polském a litevském jazyce vydávané místními historiky a profesory. Díky profesorovi Sennovi a americkým historikům je také téma ve velmi kvalitním zpracování dostupné v anglickém jazyce, a tudíž je možné se tématice věnovat i mimo polsko/litevské mluvčí. Téma jako takové je probádáno obsáhle a ve více publikacích a díky velkému množství různojazyčné literatury není složité vyvarovat se nepřesných či záměrně jednostranných údajů. Toto téma lze považovat za velmi zdařile

zpracované umožňující hlubší zkoumání problematiky.

1.1 Metodologie

Metodologický rámec této práce je případová studie z dějin mezinárodních vztahů, založená na rozboru sekundárních informačních zdrojů. Jedná se o kvalitativní výzkum.

V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Z tohoto důvodu se někdy kvalitativní výzkum považuje za emergentní nebo pružný typ výzkumu. V jeho průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze. Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry. Výzkumník vybírá na základě svých úvah místa pozorování nebo jedince, které dále sleduje v různých časových okamžicích. Analýza dat a jejich sběr probíhají současně – výzkumník sbírá data, provede jejich analýzu a podle výsledků se rozhodne, která data potřebuje, a začne znovu se sběrem dat a jejich analýzou. Během těchto cyklů výzkumník své domněnky a závěry přezkoumává.¹

Významný metodolog Creswell (1998, s. 12) definoval kvalitativní výzkum takto:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“²

V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Zatímco ve statistickém šetření shromáždíme relativně omezené množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Případová studie v sociálněvědním výzkumu je podobná mikroskopu: její hodnota závisí na tom, jak dobře je zaostřena. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům. Na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí. Může se srovnat s jinými případy, provádí se také posouzení validity výsledků.³

Yin (1994), jenž svými metodologickými úvahami podstatně přispěl k rehabilitaci tohoto metodologického konceptu, definoval případovou studii jako strategii pro zkoumání předem určeného jevu v přítomnosti v rámci jeho reálného kontextu, a to zvláště když hranice mezi jevem a kontextem nejsou zcela jasné. Přístup Yina vychází spíše ze zásad vědeckého realismu než z konstruktivismu nebo interpretativismu. Pracuje jak s kvantitativními, tak s kvalitativními daty. Validitu studie hodnotí pomocí kritérií, která vycházejí z kritérií kvality známých z kvantitativního výzkumu. V tom se velmi odlišuje od filozofie, kterou volí Stake. Případovou studii definuje Yin však zcela obecně. Podle něho má mít tyto charakteristiky:⁴

- využívá více zdrojů dat kvantitativního i kvalitativního charakteru;

¹ Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 50.

² Ibid

³ Ibid, 104.

⁴ Ibid, 108.

- musí se vypořádat se situací, že je obvykle více proměnných než naměřených datových bodů, tedy realizací uvažovaných proměnných;

- snaží se využít předchozí teoretická tvrzení, která usměrní sběr dat a jejich analýzu.

Důležité jsou přitom tyto aspekty:

- strategie zde znamená určitý postoj, ne určitou metodu jako třeba pozorování nebo interview;

- výzkum se chápe v širším smyslu a zahrnuje např. evaluaci nebo komparativní studie;

- empirickým zkoumáním se myslí zaměření na shromažďování empirických dat o tom, co se děje;

- studie se týká jednoho případu nebo několika málo případů (ale uvažuje se také možnost zobecnění);

- studie se soustřeďuje na jev v rámci kontextu, zvláště v situacích, kdy hranice mezi jevem a kontextem jsou zastřené.⁵

Podle Yina obecně platí, že v mnoha případech lze v dané výzkumné situaci aplikovat všechny výzkumné strategie (např. v exploratorním výzkumu). Mezi výzkumnými strategiemi neexistuje nějaká jasná hierarchie. Každá ze strategií má však své přednosti a nedostatky, které jsou určeny třemi dimenzemi:

1. typ výzkumné otázky;

2. kontrola probíhajících událostí;

3. zaměření na současné nebo minulé události.⁶

Rozsah kontroly parametrů výzkumu (prostředí, složení skupiny, provedení intervence) je největší u experimentálních studií. Nejmenší je v historickém výzkumu – na události, které proběhly, nemáme již žádný vliv a také přístup k datům může být velmi omezen.⁷

V závislosti na požadovaném typu výsledků Yin rozlišuje případové studie na exploratorní, explanatorní, deskriptivní a evaluační. Exploratorní studie mají za cíl prozkoumat neznámou strukturu případu a působící vztahy, definovat hypotézy, otázky, nebo dokonce navrhnout teorii a připravit tak půdu pro další výzkum (v těchto situacích mluvíme o zobecnění případu k teorii nebo o analytickém zobecnění). Explanatorní studie podává vysvětlení případu tím, že rozvádí jednotlivé příčinné řetězce, které lze u případu identifikovat. Přitom obvykle využívá nějakou teorii. Deskriptivní případová studie má dodat kompletní popis jevu. Evaluační studie provádí rovněž popis, explorační nebo explanaci, ale jde v ní především o hodnocení nějakého programu nebo intervence na základě určitých hodnotových kritérií.⁸

Práce je založená na exploratorní studii. Tématem je totiž nový náhled na polsko – litevský konflikt, než se kterým pracují ostatní autoři. Bude pracovat se třemi hypotézami a nastoluje otázky vedoucí k lepšímu porozumění problematice. Přínosem bude vysvětlení nového náhledu, jenž může napomoci dalším badatelům rozšířit spektrum pohledů na téma.

Bakalářská práce pracuje s výzkumnou otázkou: Proč pokusy evropské diplomacie

⁵ Ibid

⁶ Ibid, 109.

⁷ Ibid

⁸ Ibid, 109-110.

o urovnání konfliktu byly neúspěšné? Pro pochopení je třeba definovat pojmy. Evropskou diplomacii rozumějme Společnost národů a v té době největšího činitele organizace Francii. Jak Společnost národů, tak Francie byly v pokusech o urovnání neaktivnějšími. Konflikt rozumíme polsko-litevskou válku a vilenskou otázku. Pokusy o urovnání znamenají řešení konfliktu.

S ohledem na téma je výzkumná otázka položena z důvodů naplnění teze vyvstávající z názvu bakalářské práce. Společnost národů (tudíž i Francie) na základu Paktu o Společnosti národů cílila na mírová řešení konfliktů, kolektivní bezpečnosti a mezinárodní spolupráce. Na základě tohoto závazku je ospravedlnitelné položit výzkumnou otázku tímto způsobem.

Cílem je analyzovat příčiny neúspěchu pokusů o urovnání konfliktu a vztahů Polska a Litvy. Pro vysvětlení příčin práce využije tři teze zpracované v analytické části: 1. "Francie jako spojenec Polska nezasahovala dostatečně do řešení konfliktu" 2. "Litevská nezávislost neměla mezinárodní podporu." 3. "Společnost národů podcenila poměry v regionu během konečného řešení vilenské otázky."

První teze se zaměřuje na zájem Francie vytvořit z Polska koridor mezi Německem a Sovětským svazem. Tento koridor chtěla co nejsilnější, a tudíž preferovala polskou stranu, která chtěla spojení s Litvou s ohledem na historickou Polsko – litevskou unii. Premisou je, že díky této preferenci Francie nechávala Polsku větší „manévrovací prostor“ během války. Příkladem je tolerování Želigowského obsazení Vilniusu.

Druhá teze počítá s premisou, že Litva během polsko – litevské války neměla mezinárodní podporu a postrádala diplomatickou sílu prosazovat své zájmy. Premisa je založena na neúspěchu litevské delegace ve Versailles, kde nebyla uznána. Podporu ze zahraničí dostala od Britského impéria, který se však neangažovalo v řešení konfliktu. Slabá mezinárodní podpora například vedla litevskou vládu k jednání a dohodě se Sověty ohledně vilenské oblasti. Tento fakt využívalo Polsko k podkopání legitimacy litevského státu.

Třetí teze zohledňuje nedostatečný postup Společnosti národů v řešení konfliktu. Zaměřuje se převážně na konečné řešení vilenské otázky, na jednáních s Paulem Hymanem, kde nebyl zohledněn litevský požadavek vlastního státu. Premisou je, že přistoupením na federativní řešení otázky vyhovující spíše polským požadavkům, bylo zabráněno konečnému řešení a urovnání polsko-litevského konfliktu. Nebyla totiž zohledněna tenze mezi litevským obyvatelstvem a polským státem zapříčiněna strachem z polonizace a ztráty národa zabírajícím přijetí návrhu polsko – litevské federace. Jednání o konečném řešení tím pádem vedla k zmrazení konfliktu.

V rámci bakalářské práce je třeba definovat konflikt a řešení konfliktu. Pro jeho vysvětlení je využita definice z mezinárodních vztahů. Jako autorka k řešení mezinárodních konfliktů je v práci využita Šárka Waisová, publikující o mezinárodních vztazích.

Výzkum konfliktů v mezinárodních vztazích ukázal, že většina konfliktů prochází v čase různými stádii a stupni intenzity. Konflikt je sociální vztah mezi dvěma a více aktéry, kteří mohou postupně měnit zájmy, cíle, chování a jednání. Změna těchto postojů vede k proměně sociálního vztahu mezi aktéry a může vést k násilné či nenásilné proměně konfliktu či k jeho zformování a manifestaci. Proces proměny konfliktního vztahu je

základní determinantou způsobu jeho řešení.⁹

Autorka hovoří, že intenzita a dynamika konfliktu ovlivňuje jak nástroje a strategie sporu, tak možnosti jeho řešení. Je třeba se zmínit o jednotlivých stádiích konfliktu, resp. o stupních intenzity konfliktů. Za základní stupně intenzity konfliktů můžeme považovat:¹⁰

- Latentní konflikt – situace, kdy mají strany zájem o statní statek¹¹
- Manifestaci konfliktu – veřejná artikulace zájmů na úkor zájmů druhé strany¹²
- Eskalaci konfliktu – začátek konfliktu, rozdělení – diskuse, polarizace, izolace, destrukce¹³
- Mrtvý bod konfliktu – ani jedna strana nemá sílu zničit tu druhou, klíčové stádium řešení konfliktu¹⁴
- Deeskalaci konfliktu – Snížená intenzita konfliktu, obnovení komunikace, snaha najít řešení u obou stran¹⁵
- Řešení konfliktu – strany překonávají neslučitelnost zájmů – konec konfliktu¹⁶
- Poskonfliktní urovnání vztahů (budování míru) – obnovení diplomatických, ekonomických, kulturních a sociálních vztahů, dochází k dlouhodobé spolupráci¹⁷

Základní nástrojem řešení konfliktu je ve fázi eskalace udržování míru (peacekeeping) a vynucení míru (peaceenforcement).¹⁸ V případě polsko – litevské války budeme referovat převážně na vynucování míru v první fázi. Tedy na apel Společnosti národů na konec ozbrojeného konfliktu a jednání o příměří vrcholící smlouvou v Suvalkách. Jednání využila polská strana k obsazení Vilnius a konflikt přechází do mrtvého bodu. Po ukončení hlavní agrese dochází k druhé fázi – jednání mezi Polskem a Litvou ohledně řešení vilenské oblasti se Společností národů jako prostředníkem (Hymansův plán).

⁹ Waisová, Šárka. 2011. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 55.

¹⁰ Ibid

¹¹ Ibid, 58.

¹² Ibid

¹³ Ibid, 59.

¹⁴ Ibid, 63.

¹⁵ Ibid, 64.

¹⁶ Ibid

¹⁷ Ibid, 70.

¹⁸ Ibid, 63.

2. Obecná část

2.1. Problémy nezávislosti

2.1.1 Vilniuská konference a vznik Litevské republiky

Vyhlášení litevského státu a jeho samostatnost se nerodila lehce. Během první světové války se území Litvy dostává do rukou Německé říše. Jejím plánem bylo vytvoření loutkového státu v podobě litevského království. Z toho důvodů bylo umožněno konání konference ve Vilniusu v září 1917, která pověřila dvacetičlennou radu = Tarybu, aby jednala jako zástupce litevského lidu. Jejím předsedajícím byl zvolen novinář Antanas Smetona, budoucí litevský prezident. K 24. září začíná komora pracovat na podobě nového státu.¹⁹

Pro Tarybu se jednalo o složité časy, ačkoliv platila jako zástupce lidu, její rozhodnutí striktně podléhala německé režii. Komora sice mohla jednat a zasedat, její výstupy však podléhaly přísné cenzuře. První návrhy byly ovlivněny snahou nepobouřit německou správu. Rezoluce z prosince 1917 zahrnovala německý požadavek „trvalého spojení litevského národu s německým v rámci federace“ a sklidila velké pobouření ze strany Litevců v Rusku i USA. Panovaly totiž obavy, že by taková formulace zhoršila vztahy se Spojenci. Německo se zavázalo po vydání oficiální rezoluce uznat samostatnost litevského národa. Tento slib vůči Tarybě ovšem nebyl dodržen a Smetona rezignuje na svou pozici. Na jeho místo je pozván Jonas Basanavičius, autor prvních litevsky psaných novin Aušra a zakladatel Litevské vědecké Společnosti. Nová jednání o deklaraci nezávislosti vyústili v rezoluci z 16. února 1918, která vyhláší nezávislost nového demokratického litevského státu s hlavním městem Vilniusem. Na rozdíl od minulého návrhu tato deklarace neobsahovala zmínky k německému státu a určila, že o podobě státu rozhodne Ústavní komora zvolena všemi Litevci.²⁰

S koncem první světové války se vlády ujala nová litevská vláda vedená prezidentem Antanasem Smetonou disponující velmi malými prostředky. V začátcích závisela vláda plně na půjčkách z Německa zajišťující základní fungování úřadů. Nově zformovaný litevský stát začínal od píky, s neexistující státní správou, armádou a bez financí. Pro Německou okupaci a půjčky byla nová vláda obviňována z dodržování německých příkazů, a především polská strana tento fakt využívala k vlastní propagandě.²¹

S porážkou Německa a stahování jejich jednotek z litevského území nastal pro Litvu první velký problém. Jelikož nebyla schopna zformovat žádnou armádu v tak brzkém čase, nemohla čelit Rudé armádě mířící na Vilnius. Pro stálou přítomnost německých jednotek u města Kaunas západně od litevských hranic je vláda nucena evakuovat se do Kaunasu a řídit zemi odtud.²²

Bolševici obsazují Vilnius. Brzy formují Litevskou SSR v čele s komunistou Vincasem Kapsukasem. V brzké době dochází ke spojení s Běloruskou SSR vytvářející krátkodobý

¹⁹ Eidintas, Alfonsas, Vytautas Žalys, Alfred Erich Senn, and Edvardas Tuskenis. 1997. *Lithuania in European politics: the years of the first republic, 1918-1940*. Basingstoke: Macmillan.27

²⁰ Eidintas, „Lithuania in European Politics“, 29-31.

²¹ Alfred Erich, Senn. "The Formation of the Lithuanian Foreign Office, 1918-1921." *Slavic Review* 21, no. 3 (1962): 500-07. Accessed April 11, 2021. doi:10.2307/3000451. 501-502.

²² Peter Ernest, Baltutis, "The Lithuanian-Polish dispute and the great Powers, 1918-1923" (2001). *Honors Theses*. 1045.<https://scholarship.richmond.edu/honors-theses/1045>, 1-2.

státní útvar „LitBel“. ²³ Tento akt zneklidnil polskou stranu, která si Vilnius nárokovala pro majoritu Poláků ve městě a faktu, že maršál Jozef Pilsudski, hlava státu, byl rodákem z vilenské oblasti. Na jaře polská armáda tlačí proti bolševickým jednotkám a k 21. dubnu 1919 osvobozuje město a přivádí jej pod kontrolu Polska. ²⁴

Toto období bylo pro Litvu velmi složité a činy vlády nepomáhaly v dostatečném měřítku. Smetona a Voldemaras, profesor historie a předseda vlády, brzy opustili zemi kvůli jednáním v zahraničí a nechaly zemi spravovat nově zformovanou vládou Mykolase Slezevičiuse. Voldemaras se stal zástupcem Litvy na mírové konferenci v Paříži, s ne příliš pozitivními ohlasy. Pro zájmy státu bylo problematické jeho vystupování a slabá komunikace s vládou, což na západní vyslance nepůsobilo věrohodně. Problém nastal také mezi uznávaným Litevcem Juozasem Gabrysem zasluhující se o propagaci Litvy v meziválečném období a Voldemarase. Gabrys jednal proti zájmům vlády, jelikož se v září během jednání Taryby neshodl s ostatními a odešel ze země a ve Švýcarsku jednal s Francií. Od té doby ztěžoval práci vládním představitelům s ohledem na mezinárodní uznání nezávislé Litvy. ²⁵

Litevská delegace v čele s Voldemarase nenašla velkou podporu v Paříži a měla i vnitřní spory ohledně dalšího postupu. Západní státy nenahlížely na Litvu s pozitivním přístupem pro jejich vazby na Německo a nekonzistentní problematickou komunikací ze strany delegace. Západní mocnosti v tom období stále věřily, že je reálná varianta unie s Polskem, kterou především Francie preferovala. V tom důsledku se nepodařilo získat potřebné mezinárodní uznání nezávislosti. To vytvářelo mnoho problémů v prvních letech nového státu. ²⁶

2.1.2 Polsko – sovětská válka a polský federalismus

Polsko, na rozdíl od Litvy, mělo k vytvoření samostatného státu silnou pozici. Prezident Wilson vysloveně zahrnul vznik Polského státu do svých čtrnácti bodů mírového jednání. Významný polský politik Roman Dmowski a Ignác Paderewski, slavný skladatel a pianista, úspěšně přesvědčili Spojené státy o nezávislosti Polska. Příměří s Německem tudíž zahrnovalo odchod vojsk z polského území a předání území místním samosprávám. Propuštěný z německého vězení, je ve Varšavě maršál Jozef Pilsudski vítán jako hrdina. Přebírá moc od prozatímní vlády a je zvolen velitelem vojsk a vůdcem polského státu. ²⁷

Po vyhlášení nezávislosti nastala problematická otázka hranic. Pilsudski jako rodák z Vilenska prosazoval návrat k hranicím Polsko-litevské unie. To znamenalo začlenění území Litvy, Běloruska a Ukrajiny do společného státu pod svrchovaností polského národu. Tuto ideu podporovala i možná široká interpretace Wilsonova 13. bodu přisuzujícího Polsku všechny oblasti s polskou většinou. Jelikož sčítání lidu v těchto oblastech bylo značně nevěrohodné, mohla každá strana přijít s vlastní interpretací. Pilsudski tudíž vznesl nároky na regiony se smíšeným obyvatelstvem na východních

²³ Alfred Erich, Senn. "On the State of Central Lithuania." *Jahrbücher Für Geschichte Osteuropas*, Neue Folge, 12, no. 3 (1964): 366-74. Accessed April 11, 2021. <http://www.jstor.org/stable/41042359>. 366-367.

²⁴ Snyder, Timothy. 2003. *The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999*. New Haven: Yale University Press. 62.

²⁵ Senn, "The Formation of the Lithuanian Foreign Office", 503.

²⁶ Senn, "The Formation of the Lithuanian Foreign Office", 503-504.

²⁷ Lukowski, Jerzy, and Hubert Zawadzki. 2019. *A concise history of Poland*. Third edition. Cambridge: Cambridge University Press. 284-286.

hranicích bývalé Polsko-litevské unie známých jako kresy.²⁸

Proti federalistické myšlence se stavěl vůdce nejsilnější politické strany Národní Demokracie Roman Dmowski. Jeho představa Polska byla jako silného národního státu na menším území. Obával se totiž nepokojů a slabého Polska, kdyby došlo k připojení oblastí bez polské většiny. Proto v Paříži prosazoval stát v menších hranicích v opozici k představám Pilsudského. Po návratu do Polska však převzal pozici předsedy vlády, a i přes rozdílné představy se oba státníci shodli na potřebě bojovat s bolševickým Ruskem, historickým nepřítelem polského národa.²⁹

S rokem 1919 přišla vlna komunistických kvazistátů na hranicích s Polskem a postup Rudé armády na západ. Polské armádě složené převážně z legionářů se podařilo invazi zastavit a zatlačit Rusy za hranice Litvy a Běloruska. Loutkový stát „Litbel“ je zničen a oblasti Vilnius, Grodna a Minsku přechází na krátký čas do polského područí. Pokračuje ovšem válka v oblasti Haliče, kde jsou vedeny boje o Lvov mezi ukrajinskou armádou, polskou a Rudou.³⁰ Válku s bolševiky vyznačuje proměnlivá úspěšnost jednotlivých stran a s tím spojená nestálost hranic. Oblasti polského pohraničí střídavě přecházely z jedné vlády na druhou, což ztížilo západním pozorovatelům přehledně rozumět situaci.

Největším zvratem války se po bolševické ofenzívě stala bitva o Varšavu. Rudá armáda během ofenzívy v roce 1920 zatlačila polskou armádu hluboko do jejího území. Série bojůvek vyústila v zázrak na Visle, kdy bolševici utrpěli drtivou porážku. Po tomto vítězství se nabuzené polské armádě podařilo zatlačit Rudou armádu za hranice Vilnius. Ustanovení východních hranic provázely také bojůvky s litevskou armádou, které provázela mírová jednání pod dozorem Společnosti národů. Ačkoliv úmluva se západem zakazovala Polsku držet oficiálně Vilnius, Pilsudski vymyslel kličku. Generál Żeligowski s jednotkou složenou převážně z Litevců obsazuje oblast Vilenska a zakládá „samostatný“ stát Centrální Litvy. Polsko se zřeklo zodpovědnosti za Żeligowského činy a ustálily své východní hranice.³¹

Definitivní ukončení polsko-sovětské války ustanovil řížský mír z roku 1921. Polská delegace vedena Stanislavem Grabskim, národním demokratem, nejednala v souladu s Pilsudského postoji. Odmítnuta byla oblast Minsku a Grabski nepodpořil ani velké začlenění Ukrajiny do polského státu. Hranice byly inspirovány Curzonovou linií (jež ohraničovala Polskou a Sovětskou sféru vlivu) a vznikl polský národní stát, jaký si přál Roman Dmowski. I přes dvouletou válku se Pilsudskému nepodařilo docílit velké federace od Baltského po Černé moře.³²

²⁸ Borzecki, Jerzy. (2008) 2008. *The Soviet-Polish Peace of 1921 and the Creation of Interwar Europe*. 1st ed. Yale University Press 1-3.

²⁹ ŁYSEK, Wojciech, and John Czekalski. "THE FEDERAL IDEA IN POLAND IN THE INTERWAR PERIOD: IDEALISM OR PRAGMATISM?" *Politeja*, no. 51/6 (2017): 95–116. <https://www.jstor.org/stable/26564305>. 97-99.

³⁰ Wandycz, Piotr S.. "France and the Polish-Soviet War, 1919–1920." *The Polish Review* 62, no. 3 (2017): 3–15. <https://doi.org/10.5406/polishreview.62.3.0003>. 6-7.

³¹ Borzecki, „The Soviet-Polish Peace of 1921 and the Creation of Interwar Europe“ 105-106.

³² Lukowski, „*A concise history of Poland*. Third edition“ 293-294.

2.2 Polsko-litevská otázka

Vzájemná historie Polska a Litvy je velmi dlouhá a v období po první světové válce vytvářela problém. V rámci unie byla litevská nobilita polonizována a její oblasti hojně obývány Poláky. Rozdělení nastalo po trojím dělení Polska a Litva připadla carskému Rusku a represe vůči Litevcům pokračovaly pouze z jiných rukou. Zanechávající litevské obyvatelstvo převážně agrární společností.

Vilensko mělo obrovský význam, jak pro litevskou stranu, pro níž to bylo historické hlavní město, tak pro polskou stranu, která měla spolu s židovským obyvatelstvem většinu ve městě. Problematika tohoto regionu se stala nejdůležitější sporem polsko-litevských meziválečných vztahů.³³

Dle dostupného sčítání ruské strany na území vilenského regionu před rokem 1914 měl Vilnius pouze 2–3% litevskou menšinu a největší podíl měli Židé 40 % ve městě a Poláci 30 %. Na venkově ovšem bylo zaznamenáno nadpoloviční většinou obyvatelstvo běloruské národnosti a litevská menšina čítala 18 %. Stále početnější než nejslabší polská menšina s 8 %. Vilensko pro časté změny vlády bylo specifickou oblastí, kdy obyvatelé regionu spíše než Poláci a Litevci sami sebe referovali jako „místní“.³⁴

Nejen vznik „LitBelu“ dělal starosti rodákovi z Vilenska maršálu Jozefu Pilsudskému. Na jaře 1919 vyhání Rudou armádu z Vilnius a Polsko přebírá správu nad městem. Pilsudski spolu s Paderewskim, tehdejší hlava státu a předseda vlády, byli federalisté s plánem spojit Litvu s Polskem do Unie. V prvních měsících po obsazení Vilnius a spojení s Ukrajinou proti bolševikům, byl Pilsudského velký plán vytvořit velkou federaci společně s Běloruskem, Litvou a Ukrajinou. Ačkoliv byl prezidentem, musel čelit polské části obyvatel, která mnohem více preferovala obsazení Litvy spolu s Vilniusem a vytvoření jednotného národního Polska. Toto křídlo v Polsku zastupoval Dmowski, národní demokrat a velký konkurent právě Pilsudského.³⁵

S návrhem na zřízení federace poslal Pilsudski do Kaunasu Michala Römera, vynikajícího právníka Polsko-litevského původu. Slezevičius tento návrh razantně odmítá a trvá na litevské nezávislosti. Tento problém se Pilsudski však rozhodne řešit jinou cestou. Jeho plánem bylo nalézt propolské zastánce a vyvolat puč v Kaunasu. Jakmile byl tento puč prozrazen, stovky lidí byly zatčeny a vztahy s Polskem dostaly další nepříjemnou ránu.³⁶

Během polsko-bolševické války v roce 1920 se západní státy snaží tlačit na Polsko kvůli stále nevyřešené východní hranici. S nepřehlednou válkou, kdy se i několikrát střetly litevské jednotky s polskými na hranicích Litvy, byla čím dál zřejmější potřeba vyřešení situace. Polská otázka se řešila na konferenci ve Spa, kdy výsledkem jednání byl apel na dodržení hranic dohodnutých 8. prosince v Paříži, přisuzující Vilnius Litvě. Polská strana na oplátku měla dostat podporu v boji s bolševiky.³⁷

Litevská vláda v tomto období procházela turbulentním obdobím s častou změnou předsedy vlády, a především ekonomickými problémy. Podařilo se jim však nastolit vřelé vztahy s Británií, která neměla na rozdíl od Francie negativní postoj k Litvě. Přes zlepšující se vztahy s Británií a jednání ve Spa se litevská strana rozhodla nezanevřít na podporu

³³ Snyder, „The Reconstruction of Nations“ 53.

³⁴ Senn, "On the State of Central Lithuania" 366.

³⁵ Adam A., Hetnal, The Polish Review 44, no. 1 (1999): 94-98. Accessed July 28, 2021. <http://www.jstor.org/stable/25779100>. 96-97.

³⁶ Alfred Erich, Senn, "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928. " Brill; First Edition (January 1, 1966) 20-21.

³⁷ Senn, "On the State of Central Lithuania" 367.

mimo Ligu národů a jednala v Moskvě, kde tajně v červnu podepsala dohodu o průchodu bolševických vojsk přes území Litvy za uznání Vilnius Litvě.³⁸

Přes tajnou dohodu s Moskvou se navenek Litva stavěla do role neutrálního státu v polsko-sovětském konfliktu. Během jednání v Moskvě měla možnost za pomoci sovětů vytlačit Poláky z Vilnius, čímž by porušila vyhlášenou neutralitu. Pro zlepšené vztahy s Británií ji o této možnosti informovala a prohlásila, že preferuje diplomatictější varianty. V důsledku nepřilíšného zájmu Británie se angažovat ve Východní Evropě a francouzské podpory Polska vyšla jednání a dohody vniveč a Polsko odmítlo navrátit Vilnius Litvě a dodržet svoji část dohody.³⁹

³⁸ Senn, "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928.", 32.

³⁹ Eidintas, Lithuania in European Politics, 68-69.

2.3 Střední Litva a její důsledky

Polsko-sovětská válka pokračuje, a ačkoliv Polsko souhlasí s předáním Vilnius Litvě v červnu 1920, litevská strana není vpuštěna do města.⁴⁰ S nastupující ofenzívou Rudé armády je polská strana vytlačena z oblasti Vilnius ještě před koncem června. Bolševická strana držela město do začátku srpna, kdy jej po porážce u Varšavy a ústupu předává litevské vládě. Na tento popud polská strana obviňuje Litvu z porušení neutrality a paktování se s bolševiky. Následuje několik šarvátek v průběhu srpna a září v oblasti kolem Suvalky na jižní hranici Litvy.⁴¹

Během září polský ministr zahraničí Eustache Sapieha žádá Společnost národů o zprostředkování jednání s litevskou stranou a upozorňující na porušení neutrality. Několik zářijových jednání v Kalvariji nedokázalo přimět obě strany k příměří, jak jedna či druhá strana nebyla ochotna přijmout demarkační linie (polská strana z Paříže a litevská Fochovu linii). Společnost národů nominuje Paula Hymanse jako moderátora v polsko-litevském konfliktu.⁴²

Po pokračujících bojích na hranicích států Společnost národů apeluje na další mírová jednání. Obě strany se uvolí k jednání v Suvalkách na začátku října 1920. Zde je 7. října podepsána dohoda o ukončení bojů a stanovena demarkační linie. Smlouva ze Suvalky obsahovala 5 bodů: 1. ustanovující demarkační linii od hranic východního Pruska ke stanici Bastuny, 2. ukončení boje, 3. o stanici v Orany, apelující na Polsko, aby dovolilo litevským vlakům průjezd, 4. výměna zajatců, 5. s platností od 10. října, dokud se teritoriální neshody nevyrovnají.⁴³

Pilsudski však neměl zájem o přenechání Vilnius Litvě a toto příměří bral pouze jako zakrývací manévr pro generála Želigowského a jeho jednotku. Již 9. října je obsazen Vilnius a vyhlášen stát Střední Litva tvářící se na oko novou entitou. Želigowského jednotky se pokusily tlačit dál na litevské území, ale Litevcům se podařilo tomuto tlaku ubránit. Sílu na obsazení vilenského regionu však již neměla. Oficiální stanovisko Polska byla rebelie Želigowského, který se jako Polský Litevec rozhodl jednat na vlastní pěst.⁴⁴

V důsledku Želigowského aktu nastal mezinárodní spor o smlouvě ze Suvalk. Polská strana se držela verze, že se jednalo pouze o místní vojenské ujednání o příměří. Jelikož ve smlouvě nebyla zmínka o Vilnius nepokládala to za porušení smlouvy. Litevská strana se snažila prosadit pravý opak tvrdící, že se jednalo o závaznou smlouvu o míru zaručující Vilnius litevské straně a polská strana tuto část porušila. Pro ne zcela jasné formulace smlouvy rozhodl prezident rady Společnosti národů Leon Bourgeois, že se polská strana nedopustila vychýlení ze smlouvy.⁴⁵

S ohledem na podepsání míru se SSSR v Rize se postoj Společnosti národů na vilenskou otázku změnil. Sice Želigowského akt prohlásila za nelegální, neudělala ale žádné kroky k navrácení Vilnius Litvě ani k potrestání polské strany. Po měsíci bojů kaunaské vlády s Želigowského jednotkami přiměla Společnost národů podepsat příměří v Kaunasu ke konci listopadu. Aby se otázka polsko-litevských vztahů vyřešila rozhodla se uspořádat sezení v Belgii pod vedením Paula Hymanse. Ještě před touto výzvou však za

⁴⁰ Eidintas, „Lithuania in European Politics“, 73.

⁴¹ Senn, "On the State of Central Lithuania", 368-369.

⁴² Senn, "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928.", 38-39.

⁴³ League of Nations, Suwalki Agreement, United Nations Treaty Collection.

⁴⁴ Senn, "On the State of Central Lithuania", 370-371.

⁴⁵ Senn, "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928.", 44-46.

polskou stranu Pilsudski a Askenazi přimějí Společnost národů, že správné východisko ze situace by měla být Polsko-litevská unie a že je potřeba Litvu do tohoto stavu donutit.⁴⁶

Jednání v Bruselu, probíhají s Hymansovým cílem dopídit se dohody o federaci mezi Polskem a Litvou. Na konci května po týdnech jednání Hymans vydal první návrh smlouvy (schválen Koncilem) zahrnující, že Litva by se měla transformovat ve federaci Kaunasu a Vilenska. Stát by měl být suverénní, ale s velmi úzkými vojenskými a ekonomickými vazbami na Polsko. Litevská strana však tento návrh odmítla. Hymans chtěl schválení litevské strany a přišel s druhým návrhem zahrnujícím Vilnius jako samostatný stát mezi Litvou a Polskem, který by stále byl svázan s Polskem. Tento návrh již byl odmítnut oběma stranami.⁴⁷

Další jednání v průběhu roku měly stejný výsledek, jelikož jakýkoliv kompromis jedné straně znamenal nesouhlas té druhé. Pro žádné závěry a zřejmý fakt, že Vilnius nebude Litvě vrácen a jakákoliv federace by znamenala konec Litvy i jeho národa, se Litevci velmi nespokojeně obraceli proti vládě a jednání se Společností národů. Vláda tedy tančila na tenkém ledě mezi veřejným míněním a názorem Společnosti národů a rozhodla se odmítnout další návrhy narušující litevskou suverenitu.⁴⁸

Ačkoliv Pilsudski přiznal až v roce 1923, že Želigowski jednal na jeho přímé rozkazy, zapadalo to do jeho federalistického plánu. Jelikož se mu ale podařilo dostat vztahy s Litvou do bodu mrazu nebylo již možné uskutečnit plán s federací s Litvou. Jelikož v roce 1919 sliboval možnost sebeurčení regionu a Želigowski po jeho aktu udělal to stejné a po neúspěšném jednání o federaci se ve Střední Litvě konaly volby. Litevské obyvatelstvo bylo vyhoštěno a Židé i Bělorusové volby bojkotovali nejednalo se o regulérní volby. Pro Pilsudského překvapení však místo federalistické ideje vyhrála varianta pro přičlenění Vilenska do Polska jako jeden z krajů.⁴⁹

Po polském vyřešení vilenské otázky Společnost národů ani protesty ničeho nedocílila a netrvalo dlouho, aby uznala Vilnius Polsku jako *fait accompli*. Litvě se alespoň podařilo v roce 1922 získat mezinárodní uznání. Jelikož se ale nesmířila se ztrátou Vilnius inspirovala se Želigowským v zabrání Klaipedy a získat tím přístup k moři. Uznáním Vilnius Polsku a Klaipédě Litvě Společnost národů ukončilo vilenskou otázku jako uzavřenou. Vztahy Polska a Litvy dále nepokračovaly až do konce třicátých let.⁵⁰

⁴⁶ Eidintas, „Lithuania in European Politics“, 78-79.

⁴⁷ Senn, "On the State of Central Lithuania", 372-373.

⁴⁸ Eidintas, „Lithuania in European Politics“, 82-83.

⁴⁹ Senn, "On the State of Central Lithuania" 373-374.

⁵⁰ Eidintas, „Lithuania in European Politics“, 83-85.

3. Analytická část

3.1. Francouzsko – polské spojení a jeho vliv na řešení konfliktu

Tato část práce zpracovává tezi „Francie jako spojenec Polska nezasahovala dostatečně do řešení konfliktu“. Cílem bude analyzovat francouzský přístup k polsko – litevskému konfliktu. Pomocí popsání vztahů Francie k litevskému státu nastíníme směřování a cíle francouzské zahraniční politiky v regionu a její vliv na řešení konfliktu.

Po konci první světové války byla Francie největší silou kontinentální Evropy. V polsko – litevském konfliktu měla proto značný vliv. Přístup k litevské straně byl od začátku velmi chladný. Pro francouzské představitele neměly malé baltské státy sílu přežít a nespasit pod vliv buď Německa nebo bolševiků. Cílem pro východní Evropu bylo vytvořit koridor mezi Německem a bolševickým Ruskem. Tuto úlohu mělo zaujmout Polsko jako nejsilnější stát ve východní Evropě.⁵¹

Původním plánem Francie bylo vytvořit bezpečnostní trojúhelník Vilnius-Kaunas-Grodno, který by v rukách spojence vytvořil „zed“ mezi Berlínem a Moskvou. Existence litevského státu byla pro Francii komplikace. Litevská vláda byla úzce spojena s Berlínem a Francie ji považovala za německou loutku. V úvahu proto přišla idea vytvoření Polsko-litevské federace, čímž by se posílil vliv Polska na úkor Německa a bolševiků.⁵²

Před konferencí v Paříži se Francie rozhodla tuto ideu šířit. Na polské straně se setkala s velkou podporou ze strany Pilsudského, jenž měl velké federalistické plány pro Polsko. Za litevskou stranu byl osloven litevský zástupce ve Švýcarsku Juozas Gabrys. Jelikož na rozdíl od vládnoucí garnituře v Litvě neměl negativní postoj v Polsku a přistoupil na jednání o společné federaci. Na straně Francie tudíž na krátký čas zavládl optimismus.⁵³

Po úspěšných jednáních s Gabrysem, který se vyjadřoval pozitivně ke spojení s Polskem, se stalo prioritou Francie jednání s polskou stranou. Pilsudského oponent Roman Dmowski nesdílel federální směřování Polska a bylo potřeba vytvořit tlak na jeho osobu. Problém nastal po zjištění, že Gabrys nemá reálnou moc v Litvě a litevská delegace s Voldemarasem v čele striktně odmítla ideu společného státu. Gabrysovým cílem bylo získat křeslo prezidenta Litvy a chtěl využít francouzské podpory. Francie posléze přistupovala k litevské delegaci s velkou nedůvěrou. Rozhodla se neuznat litevskou nezávislost, ani umožnit přístup delegace k jednání. To zapříčinilo špatné vztahy s litevskou vládou, znemožnila Litvě půjčky. Litevci začali vnímat Francii jako polského spojence, čímž pro ni bylo složité získat vliv.⁵⁴

Litevské území bylo strategickým bodem v regionu, tudíž o získání vlivu soupeřily mocnosti Německa, Sovětského svazu, Británie a Francie. Ta jak do Polska, tak do Litvy vyslala vojenskou misi dohlížející na oblast a pomáhající místním armádám. Do Varšavy

⁵¹ Slutskaia, Liudmila. 2019. "Franco-Lithuanian Relations in the Context of Geopolitical Confrontation, 1918-1923". *History* 107 (3):4-14. <https://doi.org/10.15823/istorija.2017.18>. 7.

⁵² Ibid, 7-8.

⁵³ Urbaniak, George. "FRENCH INVOLVEMENT IN THE POLISH-LITHUANIAN DISPUTE", 1918-1920." *Journal of Baltic Studies* 16, no. 1 (1985): 52-63. Accessed April 11, 2021. <http://www.jstor.org/stable/43211298>., 54.

⁵⁴ Ibid, 55.

vyslala generála Paula Henryse, uznávaného velitele Armée d'Orient, velmi vstřícného Polsku. Během svého působení se sprátelil s polským vůdcem Pilsudským, za což byl kritizován z obav jeho přílišného vlivu na generálovu osobu.⁵⁵ Do Litvy byl poslán plukovník Reboul s úkolem snížit německý vliv a normalizovat polsko – litevské vztahy. Francie také měla pod kontrolou správu Klaipedy, bývalého německého přístavu, dokud nebude Litva de jure uznána.⁵⁶

Ačkoliv se Reboulova mise pokoušela o nastolení dobrých vztahů s Litvou pomocí propagace francouzské kultury, výcviku armády a poskytnutí zbraní.⁵⁷ Se zhoršujícími se vztahy s Polskem ovšem velmi rapidně klesala podpora Francie. Hlavním problémem se stala neochota Francie uznat Litvu, kdy ve stejném čase její podpora vůči Polsku dále stoupala. Pověst Francouzů zhoršovaly samotní vysocí zástupci v zemi, kteří nepokrytě sympatizovali s Polskem a kupříkladu konzul Cameau musel být pro jeho propolský sentiment přeřazen jinam.⁵⁸

Nespokojenost Litevců postupem času kulminovala do fáze, kdy francouzský vliv byl nulový. Paradoxně nevřelý přístup Francie vůči Litvě z obav, že spadne pod vliv Německa či bolševiků, ještě uspíšil inklinaci k hledání spojenců mimo sféru Francie. Německé straně se toto dařilo využít vytvářením opozice vůči polským nárokům na oblast. Francouzský opat Charles Quenet situaci popsal slovy: „Většina intelektuálů nabyla dojmu, že přáním spojit Litvu s Polskem pomocí síly a podporou Polska ve vilenské otázce. Francie tlačí Litvu do náruče Německa“.⁵⁹

Pohlédneme-li na konflikt samotný. Již po vyhlášení republik se nacházíme těsně před eskalací s ohledem na řešení vilenské otázky. V tomto období je optimálním přístupem preventivní diplomacie. Tedy zabránění vyhocení konfliktu.⁶⁰ Během prvních potyček se francouzská strana rozhodla nakreslení demarkační linie mezi oběma státy známé jako Fochova linie, která ovšem nenaplnovala zájmy ani jedné strany a pouze oddálila další potyčky. Podařilo se jí ovšem omezit konflikt na vzájemné progandistické očerňování v očích civilistů a vzájemné politické blokaci v rámci konferencí. Francie často nebyla schopna usměrňovat polskou stranu k mírovému řešení situace a ochlazování vztahů s Litvou. Tím se francouzské plány na vytvoření silného Polska spojeného s Baltským blokem rozpadly. Polsko odmítalo uznat litevskou nezávislost a bez přítomnosti Litvy odmítaly spojenectví s Polskem oba zbývající baltské státy.

Francouzský vliv můžeme sledovat během eskalace konfliktu, kdy polská armáda porazila bolševiky a střetla se s litevskou armádou na hranicích Suvalek. Francouzská vláda věděla s předstihem o Pilsudského plánu obsadit Vilnius. Ačkoliv s postupem Pilsudského nesouhlasila a varovala ho, že takový postup neschvaluje (Millerand, fr. ministr zahraničí v telegramu Sapiehovi, polský ministr zahraničí), nevytvořila dostatečný tlak na Polsko dodržovat úmluvy podepsané se Společenstvem národů.⁶¹ V něm na konferenci Spa uznalo Polsko Curzonovu linii přisuzující Vilnius Litvě. Mediace mezi oběma strany zprostředkovalo Společenstvo národů. Eskalace kulminuje v Želigowského

⁵⁵ Wandycz, Piotr S. "France and the Polish-Soviet War, 1919–1920." *The Polish Review* 62, no. 3 (2017): 3–15. <https://doi.org/10.5406/polishreview.62.3.0003>. 7.

⁵⁶ Slutskaya, "Franco–Lithuanian Relations in the Context of Geopolitical Confrontation, 1918–1923". 8-9.

⁵⁷ Kriaučiūnienė, Živilė. "CONTACTS POLITIQUES ET CULTURELS FRANCO-LITUANIENS EN 1918-1920." *Journal of Baltic Studies* 26, no. 1 (1995): 57–66. <http://www.jstor.org/stable/43211931>. 61.

⁵⁸ Urbaniak, "FRENCH INVOLVEMENT IN THE POLISH-LITHUANIAN DISPUTE, 1918-1920." 55.

⁵⁹ Slutskaya, "Franco–Lithuanian Relations in the Context of Geopolitical Confrontation, 1918–1923". 10.

⁶⁰ Waisová, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, 58.

⁶¹ Urbaniak, "FRENCH INVOLVEMENT IN THE POLISH-LITHUANIAN DISPUTE, 1918-1920.", 56-57.

obsazení Vilnius a konflikt skončil v mrtvém bodu.

Po obsazení vilenské oblasti se francouzská politika stává více pro – polská. Z francouzského pohledu byla výhodnější situace Litva bez hranic se Sovětským svazem. Z tohoto hlediska upřednostňovala polské zájmy v konečném řešení vilenské otázky a přes zjevné porušení úmluv stále stranila polské straně. Viditelné je to kupříkladu na brzké změně rétoriky představitelů Společnosti národů vůči Želigowského aktu. Zprvu její prezident Bourgeois požadoval stažení polských jednotek z Vilnius a označil tento akt za porušení mezinárodního práva. Litevská strana požadovala sankce vůči Polsku a vyřešení situace, avšak k postihům pro polskou stranu nikdy nedošlo.

Závěr této kapitoly je nedovršení francouzského cíle v řešení polsko – litevské otázky. Její plány narazily na odpor Litvy na jedné straně a Pilsudského vlastním konáním na straně druhé. Jejich negativním přístupem vůči litevské garnituře vytvořila nedůvěru mezi Západem a Litvou. Pro polský narativ podnítil litevskou stranu v hledání spojení s Německem a Sovětským svazem. Strach, že se Litva stane destabilizačním prvkem v oblasti, vyvrcholil v situaci, kdy se takovým prvkem skutečně stal. Možné předejití konfliktu mohlo nastat, kdyby byla Litva uznána v požadovaných hranicích a posléze Francie pracovala na vytvoření dobrých vztahů mezi těmito státy. Vlastními zájmy ovšem této variantě zabránila.

3.2. Slabá pozice Litvy v mezinárodní politice

Tato kapitola se zaměřuje na analýzu, jakým způsobem ovlivnila litevská pozice v mezinárodní politice průběh polsko – litevského konfliktu. Vyjednávací síla je predeterminantou úspěchu na mezinárodní scéně. Slabá pozice Litvy ovlivnila způsob a pohled ostatních států k řešení konfliktu. Nechuť ostatních států postavit se proti Polsku posléze negativně poznamenala přístup litevských představitelů.

Litevský obraz v evropské diplomacii poznamenalo negativně více faktorů. Jedním z nich bylo jeho spojení s německou vládou. Vyhlášení Taryby a posléze aktu o nezávislosti proběhlo pod područím Německa a na evropské scéně se na litevskou vládu nahlíželo se skepsí. Pro Francii a Polsko působila jako loutkový aparát, málokdo uznával historickou existenci Litvy i národa a její území bylo považováno za ruské a dříve historicky polské.

Zoufalou situaci litevské vlády využila i německá strana, kdy například odmítla zaslat radiovou zprávu o pomoc před bolševickým postupem. Vyslaná delegace poté byla zatčena jako němečtí agenti a litevská vláda byla odkázána na Německou pomoc – půjčky a armádu. Toto pouze podpořilo negativní názory vůči Litvě a dávalo prostor Polsku vyobrazovat Litevce jako nastrčené Němce. Narativ polské Litvy se promítal především na půdě Francie.⁶²

Dalším negativním faktorem byla samotná rozporuplná zahraniční politika litevské vlády. Na pařížskou mírovou konferenci vedl delegaci Augustinas Voldemaras, předseda vlády a ministr zahraničí zároveň. Jeho působení nepřivedlo Litvu k mezinárodnímu uznání a v očích veřejnosti uškodil také rozkol mezi ním a Gabrysem, jenž po domluvě s Francií prosazoval bližší spojení s Polskem. Voldemaras odmítl společný postup s ostatními baltskými státy, jelikož preferoval pracovat sám. Pro neudělení oficiálního statutu musel Voldemaras jednat za pomyslnou oponou. Podařilo se odložit ustanovení o východních hranicích Polska a odpojení Klajpedy z německého území.⁶³

Jelikož se nepodařilo získat de jure uznání, všechny litevské delegace stále neměly oficiální diplomatický status. Pro nedostatek financí Voldemaras velké množství misí ukončil a litevská diplomacie postrádala kvalitní zastoupení, ať doma, kde bylo ministerstvo zahraničí v žalostném stavu, tak v zahraničí, kde se Litva musela spoléhat na práci Litevských rodáků jako Milocze v Paříži.⁶⁴

Ke zlepšení mezinárodní pozice Litvy dochází v době příjezdu tří vojenských misí do Kaunasu. Britská, francouzská a americká delegace přivedly vlnu optimismu litevskému národu. Británie patřila mezi první státy, které uznaly litevskou nezávislost de facto a velká část nadějí litevského národa přechází směrem k její podpoře.⁶⁵

Největším faktorem slabé litevské pozice v zahraničí bylo řešení vilenské otázky. Litevská vláda si nárokovala Vilnius jako své historické hlavní město a pro litevský národ bylo město národním symbolem. Na mezinárodní scéně dochází ke střetu s Polskem, které si činilo nárok na oblast pro tamní výraznou polskou menšinu. Tento konflikt dostal litevskou vládu do konečné izolace, jelikož odmítala spolupracovat s Polskem, dokud jí

⁶² Senn. "The Formation of the Lithuanian Foreign Office, 1918-1921.", 501.

⁶³ Ibid

⁶⁴ Ibid, 505.

⁶⁵ Eidintas, „Lithuania in European Politics“, 69-70.

nebude uznán Vilnius. Tímto aktem se Litva z velké míry izolovala, Francie stála na straně Polska a stále si přála spojení těchto dvou států a ostatní státy Společnosti národů nejevily přílišný zájem o pomoc Litvě.

Slabá pozice Litvy se promítla v nedostatečné podpoře při vymáhání předání Vilniusu od polské strany podle dohody ve Spa. Polská strana sice souhlasila s předáním města do rukou Litvy, ale rozhodla se využít postupující Rudé armády a zadržet litevské jednotky do doby, kdy město padlo do rukou bolševiků.⁶⁶

Mezinárodní izolace v otázce Vilniusu vedla litevskou vládu k hledání řešení u Německa a Sovětů. Proto Litva začala jednání o míru s Rudou armádou a do jednání zahrnula vilenskou oblast a Suvalky. Rudá armáda na oplátku požadovala vojenskou spolupráci proti Polsku. Po apelu Francie a Británie na neutralitu Litvy v rámci polsko – sovětské války Litva oficiálně vyhlásila neutralitu, ale zároveň umožnila sovětským vojskům průchod jejich územím. Podepsáním míru Litva získala uznání nezávislosti ze strany Sovětů a garanci získání Vilniusu. Polská strana tento akt ovšem využila k dekredibilizaci Litvy v očích západních států a jako záminku k postupu na litevské území.

Po Želigowského obsazení Vilenska neměla Litva diplomatickou sílu vynutit si sankce pro Polsko a stažení Želigowského armády. I přes podepsaný mír v Suvalkách se Polsku podařilo dosáhnout svých cílů bez diplomatické újmy. Následná jednání na půdě Společnosti národů ani jedna strana nebyla ochotna přijmout kompromisní řešení a vilenská otázka byla vyřešena *fait accompli*.

Vyústěním této části je skutečnost, že malé státy při svém zrodu nemají diplomatickou sílu konkurovat Polsku v tomto případě. Litvě uškodila prvotní spojitost s Německem a nedostatečná práce jejich diplomatů v propagování litevské otázky. Negativní postoj Francie a Polska vůči litevské nezávislosti ovlivnilo situaci Litvy na mezinárodní scéně. Uznáním Litvy v jejích požadovaných hranicích by pravděpodobně zabránilo konfliktu s Polskem, ovšem nelze říct, jak by si poradilo s postupem Rudé armády. V polsko – litevském konfliktu se ukázala důležitost silné pozice, kdy Polsko dokázalo své zájmy naplnit. Želigowského akt a porušování úmluv prošlo polské straně právě díky její silné pozici a spojení s Francií. Výsledek konfliktu pro Litvu znamenal ztrátu hlavního města. Nepřátelství vůči Polsku vyústilo v hledání spojení u Německa a Sovětského svazu v otázce Vilnius.

⁶⁶ Ibid, 73.

3.3. Společnost národů a konečné řešení vilenské otázky

Poslední část práce pracuje s tezí „Společnost národů podcenila poměry v regionu během konečného řešení vilenské otázky“. Cílem je analyzovat události konce polsko – litevského konfliktu s ohledem na jeho vyřešení. Pracovní premisou je podcenění poměrů v regionu ze strany Společnosti národů. Podcenění rozumějme nedostatečný vhléd do důležitosti oblasti pro oba státy.

První hlavní konferencí k této otázce můžeme považovat konferenci ve Spa v polovině roku 1920. Západní mocnosti cítily ohrožení polské suverenity s postupující Rudou armádou. Rozhodly se proto nabídnout kompromis. Polská a sovětská strana se stáhnou za Curzonovu linii a Rudá armáda se zastaví 50 kilometrů od její východní hranice. Tímto by se Vilnius dostal pod kontrolu Litvy. Polský předseda vlády Grabski nesouhlasil s přesunem Vilenska do rukou Litvy, ale byl přesvědčen s pohrůzkou, že jinak bude vilenská otázka na vyřešení mezi Litvou a Sověty.⁶⁷

Společnost národů se pokoušela dodržet úmluvu a docílit předání města do litevských rukou. Nepočítala ovšem, že se polské straně podaří zadržet vstup litevských jednotek. Tím pádem se město dostalo do rukou Rudé armády. Polská strana tudíž de facto dodržela úmluvu o předání města Litevcům, ovšem z praktického hlediska tomu bylo naopak. V tomto případě můžeme mluvit o prvních známkách podcenění vzájemné nevraživosti mezi Poláky a Litevci.

Závěr polsko – sovětské války přivedl konflikt na hranice s Litvou. Na popud polského ministra zahraničí Společnost národů zprostředkovává mírová jednání v průběhu září, která měla za cíl ukončit boje vedené v oblasti regionu Suwalki. Jednání v Kalvariji však nebyla úspěšná a jedna či druhá strana v horizontu dní dojednaná příměří porušila. Zde se poměrně ukazuje, že Společnost národů neměla dostatečnou autoritu, jelikož ani přes přítomnost oficiálních delegátů organizace, závěry jednání neměly dostatečnou váhu. Z důvodu, že týdny jednání nevedla nikam, rozhodlo se o novém sezení, kde bude sjednán trvalejší mír v regionu. Novým místem konání se stalo město Suvalky v jehož okolí byly vedeny boje.⁶⁸

Jednání v Suvalkách se dá považovat za úspěšnější než předchozí odehrávané v září. Společnost národů zřejmě chce docílit uklidnění situace a konečného ukončení sporu. Sepsaná dohoda s pěti body je velmi vstřícná k Litvě, kdy jí demarkační linie přisuzuje Vilnius. Ačkoliv o něm není psáno explicitně, a naopak Polsko dostává nárok na oblast Suvalek. Podepsáním této dohody měly skončit boje a vyřešit se spor o Vilensko a tím celý polsko – litevský konflikt.

Polská strana však neplánovala tuto dohodu dodržet a tajným plánem bylo obsazení Vilnius. Demarkační linie nezasahovala do celého regionu a nechávala prostor Želigowskému dostat své jednotky do města přes východ. Ačkoliv se Společnost národů snažila o vyřešení situace a počítala se situací, kdy Vilnius dostane Litva, tak se po Želigowského aktu neodvážila k razantním krokům. Z této situace nelze vinit Společnost národů, kroky k deeskalaci konfliktu provedla, ale její záměry byly polskou stranou zmařeny.

Diskutabilním se stává postoj Francie, která podle zprávy amerického velvyslance

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Brockelbank, W. J. “The Vilna Dispute.” *The American Journal of International Law* 20, no. 3 (1926): 483–501. <https://doi.org/10.2307/2189032>, 486.

v Polsku Hugh Gibsona z roku 1921 uvádí: „V listopadu 1920 generál Želigowski obsazuje silou Vilnius, který nebyl ve stavu, kdy by se mohl bránit. Z toho, co jsem zjistil, je zřejmé, že francouzská vojenská mise věděla o Želigowského plánech a Francie, ačkoliv přímo nepovzbuzovala polskou stranu k obsazení Vilniusu dala Polsku schválení. I když Francie nesouhlasila s polskými postupy snažila se v nich získat výhodu pro své zájmy.“⁶⁹

Z tohoto úryvku je zřejmé, že byla o polských plánech Francie informována a rozhodla se proti nim nepostavit. Její rozhodnutí nesdílet tyto informace se Společností národů mělo rozhodující vliv i na reakci Společnosti v následujících dnech. S ohledem na premisu, je zde ale třeba podotknout, že ačkoliv se to dá považovat za podcenění, hlavní vinu za nastalou situaci má Francie stojící za Polskem.

Paul Hymans pozval obě strany na jednání do Bruselu, kde měl v plánu představit konečné řešení polsko-litevského konfliktu. V prvních chvílích do jednání přicházel s vizí, že se podaří oba státy přesvědčit o prospěšnosti společné spolupráce. Litevská strana ovšem dle ustanovení čl. 16 Paktu Společnosti národů požadovala ekonomické důsledky pro Polsko s ohledem na akt války po podepsání míru. Polská strana oponovala Želigowského rebelii a tím, že mírová smlouva ze Suvalek zohledňovala litevskou a polskou stranu, tudíž za Želigowského konání Polsko nenese zodpovědnost. Podkladem uváděla domnělé ukončení polsko – litevského konfliktu po podepsání míru v Rize se Sověty. Leon Bourgeois oponoval, že nelze konflikt považovat za uzavřený pouze po jednostranném prohlášení Polska. Posléze obě strany uznaly kompetentnost Společnosti národů a souhlasily s dalším řešením konfliktu na její půdě.⁷⁰

Zde se ukazuje strategie polské strany vůči Želigowského aktu. Společnost národů, ačkoliv měla podezření, že jednal na příkazy Pilsudského, nepřišla s žádnými kroky ke zvrácení tohoto činu. Tímto sama sobě velmi svázala ruce v dalším jednání, jelikož pro obě strany hlavním cílem bylo získat Vilensko.

Dalším jednáním v Bruselu předsedal Paul Hymans, belgický zástupce přidělený jako komisař k vyřešení konfliktu. Společnost národů chtěla vyřešit vilenskou otázku pomocí plebiscitu. Pouze schválení obou stran na konzultace v Bruselu bylo obtížné. Litva požadovala stažení vojsk a uznání de jure. Polsko naopak navrhovalo využití Želigowského armády na udržení pořádku v regionu. Ustanovení plebiscitu se stávalo obtížnější, Společnost stanovila mezinárodní kontingent zajišťující regulérnost. Tomuto oponovala Litva, jelikož přítomnost mezinárodních složek porušovalo mírovou smlouvu se Sověty. Přes tento problém Společnost národů nenašla řešení a ke konci roku označila plebiscit za nemožný.⁷¹

Paul Hymans a Společnost národů tudíž pozvala v březnu 1921 k dalšímu jednání „řešící všechny ekonomické, teritoriální a vojenské otázky“. Obě strany přijaly, ovšem do začátku bylo zřejmé zaměření delegací na vyřešení vilenské otázky. Hymans pro nastolení základního plánu představil draft řešení: 1. vznik Litevské federace podle švýcarského modelu, 2. společný výbor pro zahraniční politiku, 3. vojenská dohoda, 4. ekonomická dohoda, založená na principem svobodného trhu, 5. volný přístup k přístavům a území pro transport zboží a materiálu. Ačkoliv tento návrh jako základ k jednání přijala litevská strana, polská strana oponovala, že přijetí závisí na vůli vilenského lidu, a požadovala

⁶⁹ Urbaniak, "FRENCH INVOLVEMENT IN THE POLISH-LITHUANIAN DISPUTE, 1918-1920.", 56.

⁷⁰ Brockelbank, "The Vilna Dispute.", 487-488.

⁷¹ Ibid

zástupce z oblasti.⁷²

Jakékoliv snahy o kompromis mezi požadavky Litvy a Polska přišly vniveč pro nesouhlas jedné či druhé strany. Federace byla nepřijatelná pro Litvu a pro Polsko nemělo smysl ustupovat ze svých požadavků. Společnost národů představila tři různé varianty, lišící se v detailech, kdy například u druhého draftu polské straně vadila záměna federace – začlenění Vilnius do Litvy jako autonomní oblasti.⁷³ Hymansovi se nepodařilo tyto postoje změnit a s ohledem na obsah jeho návrhů se zdá, že si nebyl zcela vědom poměrů v regionu a jak velký problém vilenská otázka ve vzájemných vztazích činí.

V moment těchto jednání však již bylo složité přimět kteroukoliv ze stran k ústupkům. Polská strana měla v držení Vilnius a na jednání přistupovala především s vidinou konečného spojení celé Litvy s Polskem. Vláda z Kaunasu nebyla ochotna přistoupit na jakékoliv návrh, kde ztratí suverenitu a jelikož jednání ohledně Vilnius nevedla ke kýženému navrácení hlavního města do rukou Litevců k dohodě nedošlo. S přibývajícím časem bez výsledku vyhlásila polská strana volby ve vilenské oblasti, které rozhodnou o její budoucnosti.⁷⁴

Po neúspěšných jednáních v Bruselu a posléze Ženevě, Společnost národů rezignovala na vyřešení otázky. Jelikož se ani jedna strana nechtěla podřídit kompromisu, dlouhá jednání přestala dávat pro Společnost národů smysl. Toto můžeme tvrdit s ohledem na pozdější uznání Vilniusu Polsku jako *fait accompli* a později na oplátku Klaipėdu Litvě.⁷⁵ Tento akt však nepřinesl žádné zlepšení vztahů obou států a polsko-litevský konflikt zmrazil vzájemné vztahy do konce třicátých let.

Závěrem této kapitoly je nedostatečná akceschopnost Společnosti národů. V rámci řešení konfliktu podnikala kroky k usmíření obou stran, podcenila ovšem neochotu udělat kompromis. Kdykoliv se jí podařilo dílčího úspěchu, jako například dohoda v Suvalkách, tak se ukázala nedostatečná autorita, aby strany dohodu dodržely. Hymansův plán již přišel v době, kdy mezi oběma státy svár dosáhl vrcholu a diplomatické vyřešení situace bylo nepravděpodobné. Podcenění došlo převážně s ohledem na Polsko, které si díky podpoře Francie dovolila činy jako Želigowského obsazení Vilnius. S ohledem na malou vůli obou stran dosáhnout shody během konzultací nelze dávat nevyřešení sporu za vinu Společnosti národů. Kritika může být směřována především za nedostatečný tlak na státy, aby dodržely schválené úmluvy.

⁷² Ibid, 490-491.

⁷³ Ibid

⁷⁴ Senn, Alfred Erich. "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928. " Brill; First Edition (January 1, 1966), 64-65.

⁷⁵ KNUDSEN, OLAV F. "The Foreign Policies of the Baltic States: Interwar Years and Restoration." *Cooperation and Conflict* 28, no. 1 (1993): 47-72. Accessed April 11, 2021. <http://www.jstor.org/stable/45083842>., 50-51.

Závěr

Evropská diplomacie a pokusy o urovnání polsko – litevského konfliktu. Tato problematika byla tématem nejen této práce, ale také prvních let po konci první světové války. V rámci regionu se jednalo o jeden z největších sporů dvou sousedů a znamenal velmi špatné vztahy Polska i Litvy po celé meziválečné období.

Největší svár nastal u vilenské otázky, kde na region vznášely nároky obě strany. Pro velmi složité začátky litevského státu své hlavní a historické město Litva ztratila a přes celé meziválečné období jej nezískala trvale zpět. Spor o Vilnius znamenal neprostupnou překážku v polsko-litevských vztazích.

V práci je popsán průběh vilenské otázky a podniknutých kroků ze strany Společnosti národů. Jelikož polská strana hájila nejsilnější sílu v regionu a vláda z Kaunasu neměla silné postavení v Evropě, mělo Polsko možnost provádět nelegální akty pro svůj vlastní prospěch. Pro slabé postavení Litvy nejevily západní mocnosti velký zájem o vyřešení problému a jediná zainteresovaná Francie stranila Polsku.

Tato politika v řešení konfliktu se ukázala jako kontraproduktivní a v konečném důsledku utvrdila Litvu v negativním postoji vůči Společnosti národů a její schopnosti hájit práva Litevců. Z textů můžeme pochopit, že kdyby byl projeven větší zájem o vyřešení sporu ihned v zárodku, měla by diplomacie šanci spor vyřešit. Po uskutečnění Želigowského plánu již nebylo možné polsko-litevský konflikt urovnat, aniž by se Společnost národů postavila za Litvu proti polským zájmům.

Z práce můžeme vyčíst, že Litva nebyla považována za rovnocenného partnera a v prvních letech převažoval názor, že samostatný stát Litevci nezasluhují. Především Francie měla zájem na co nejsilnějším polském koridoru mezi Německem a Ruskem vyvažující obě tyto síly. S touto francouzskou představou kolidovala litevská ambice na samostatný stát, který jak Francie věřila, bude až příliš ovlivněn Německem a Ruskem a stane se tak slabým článkem v „obraně linii“. V důsledku vlastního jednání se Francií tyto obavy vyplnily, když zohledníme pozdější vývoj meziválečné Litvy.

Nejprve je v práci popsán kontext pro pochopení výzkumné otázky: „Proč pokusy evropské diplomacie o urovnání konfliktu byly neúspěšné?“ V obecné části jsou popsány jednotlivé události vedoucí k nezávislosti obou stran konfliktu a s tím související kroky evropské diplomacie. Popsány jsou konference a jednání, které měly bezprostřední vliv na tento konflikt.

Pro zodpovězení výzkumné otázky jsou určeny tři teze zaměřené na nejdůležitější faktory neúspěchu. V první kapitole vliv Francie a jeho spojení s Polskem. V druhé kapitole je popsána slabá pozice Litvy v rámci evropské diplomacie. V poslední kapitole je zodpovězeno, zda Společnost národů podcenila poměry v regionu.

Pokusy Společnosti národů o urovnání konfliktu lze označit za nezdařilé. Příliš silná pozice Polska zabraňovala vyjednání kompromisu a díky podpoře Francie si polská strana mohla dovolit námitky proti jejich krokům ignorovat. Proti urovnání vztahů jednal i fakt malé ochoty naslouchat litevské straně s jejich požadavky a s tím spojeným negativním postojem litevské veřejnosti ke Společnosti národů. Výsledkem tohoto sporu se stala litevská vláda závislá na německém vlivu a polsko – litevský spor komplikoval jednání s pobaltskými sousedy.

Summary

European diplomacy and attempts at a cease of the Polish – Lithuanian dispute. This theme was the subject of the work including the first years after the end of first world war. In the framework of the region, it has been the biggest dispute of the two neighbours, and it caused very negative relations between the Poland and Lithuania in the entire period between world wars.

The biggest clash turned out about the Vilnius question, when both sides made claims on the region. The Lithuania lost its historical capital city because of its difficulties of gaining independence. Its main goal during this time was to get back their historical capital. Poland with the stronger power although refused to accept Lithuanian claims and started a clash between the two states.

The work describes the timeline of the Vilnius question and actions made by the League of Nations. As the Polish side represented the biggest power in the region and the government in Kaunas didn't have much influence in the Europe, the Poland had the option to take illegal acts in their favour, like Želigowskis mutiny. As Lithuania didn't possess good status in the European diplomacy, the Western powers didn't pose much desire to solve the problem and the only power who was interested in solving was France, which was on the side of Poland.

This policy in solving the dispute showed much contraproductive and in the result strengthened the negative opinion of Lithuania towards the League of Nations and its ability to stand up for the rights of the Lithuanians. From the sources we can understand that if there were shown more concern about the solving of the dispute right in the beginning, the European diplomacy would have a chance to solve the problem. After the Želigowskis mutiny there was already a little possibility of ceasing the Polish – Lithuanian dispute.

We can understand from evaluating the work that Lithuania wasn't perceived as an equal partner and in the first years there predominated opinion that Lithuanians don't deserve their own state. Especially France had a motive of maintaining strong Poland as much as possible creating sanitary cordon between the Germany and the Russians. France feared that Lithuania would pose the weakest link in the defensive line. As a consequence of this attitude this fear fulfilled if we take a look on development of Lithuania during the interwar period.

Beginning of the work describes the context for understanding the research question: "Why were the attempts of European diplomacy unsuccessful in ceasing the dispute?" In the general part there are described events leading to independency of Lithuania and Poland and related steps of the European diplomacy toward that issue. There are described conferences and events that were closely connected to the dispute.

For answering the question there are designated three theses focusing on the most important factors of the failure. First is the influence of France and its alliance with Poland. Second is focusing on describing the position of Lithuania in the European diplomacy. The last is analysing the question if the League of Nations underestimated the conditions in the region.

The attempts of the League of Nations can be described as unsuccessful. Too strong position of Poland prevented discussions about any compromise and with the support of France it could dare to ignore any opposition to their actions. Against the cease of the

dispute acted even the fact of little willingness to listen to the Lithuanian side. That lead to negative stand of the Lithuanian citizens towards the League of Nations. Result of the dispute was dependence of Lithuania to the German influence and also to the complications between the neighbour states, for example impossibility to create Baltic Bloc which would have alliance with Poland.

The results of the analysis of selected thesis are that France negatively influenced the attempts in the favour of their own interests and that of Poland. France influenced the weak position of Lithuania in the European diplomacy and on the other hand helped Poland to act on the edge of legibility. Weak position of Lithuania predetermined the chances to hold the Vilnius. Without the official recognition it had to focus on preserving the state itself opposing the Polish and Red Army. League of Nations although it made steps to cease the dispute and showed interest in making a compromise between the two states, she never was able to demand her will in the region. Underestimating showed especially towards the Polish side, which made use of unclerness of the agreements and little ability to act by the League of Nations. Slow and indecisive steps lead to prolonging the dispute and in the end resolving it not by compromise but by fait accompli.

Použitá literatura

Baltutis, Peter Ernest, "The Lithuanian-Polish dispute and the great Powers, 1918-1923" (2001). Honors Theses. 1045. <https://scholarship.richmond.edu/honors-theses/1045>

Borzecki, Jerzy. (2008) 2008. *The Soviet-Polish Peace of 1921 and the Creation of Interwar Europe*. 1st ed. Yale University Press.

Brockelbank, W. J. "The Vilna Dispute." *The American Journal of International Law* 20, no. 3 (1926): 483–501. <https://doi.org/10.2307/2189032>.

Eidintas, Alfonsas, Vytautas Žalys, Alfred Erich Senn, and Edvardas Tuskenis. 1997. *Lithuania in European politics: the years of the first republic, 1918-1940*. Basingstoke: Macmillan.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hetnal, Adam A., *The Polish Review* 44, no. 1 (1999): 94-98. Accessed July 28, 2021. <http://www.jstor.org/stable/25779100>.

KNUDSEN, OLAV F. "The Foreign Policies of the Baltic States: Interwar Years and Restoration." *Cooperation and Conflict* 28, no. 1 (1993): 47-72. Accessed April 11, 2021. <http://www.jstor.org/stable/45083842>.

Kriaučiūnienė, Živilė. "CONTACTS POLITIQUES ET CULTURELS FRANCO-LITUANIENS EN 1918-1920." *Journal of Baltic Studies* 26, no. 1 (1995): 57–66. <http://www.jstor.org/stable/43211931>.

League of Nations, Suwalki Agreement, United Nations Treaty Collection.

Lukowski, Jerzy, and Hubert Zawadzki. 2019. "*A concise history of Poland*. Third edition" Cambridge: Cambridge University Press.

ŁYSEK, Wojciech, and John Czekalski. "THE FEDERAL IDEA IN POLAND IN THE INTERWAR PERIOD: IDEALISM OR PRAGMATISM?" *Politeja*, no. 51/6 (2017): 95–116. <https://www.jstor.org/stable/26564305>.

Senn, Alfred Erich. "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928." Brill; First Edition (January 1, 1966)

Senn, Alfred Erich. "The Formation of the Lithuanian Foreign Office, 1918-1921." *Slavic Review* 21, no. 3 (1962): 500-07. Accessed April 11, 2021. doi:10.2307/3000451.

Senn, Alfred Erich. "On the State of Central Lithuania." *Jahrbücher Für Geschichte Osteuropas, Neue Folge*, 12, no. 3 (1964): 366-74. Accessed April 11, 2021. <http://www.jstor.org/stable/41042359>.

Slutskaya, Liudmila. 2019. "Franco–Lithuanian Relations in the Context of Geopolitical Confrontation, 1918–1923". *History* 107 (3): 4-14. <https://doi.org/10.15823/istorija.2017.18>.

Snyder, Timothy. 2003. *The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999*. New Haven: Yale University Press. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=187782&lang=cs&site=ehost-live>.

Švec, Luboš, Vladimír Macura, and Pavel Štoll. 1996. "*Dějiny pobaltských zemí*." Dotisk 2001. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Rauch, Georg von, and Gerald Onn. 1995. *The Baltic states: the years of independence*. London: Hurst.

Urbaniak, George. "FRENCH INVOLVEMENT IN THE POLISH-LITHUANIAN DISPUTE, 1918-1920." *Journal of Baltic Studies* 16, no. 1 (1985): 52-63. Accessed April 11, 2021. <http://www.jstor.org/stable/43211298>.

Waisová, Šárka. 2011. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Wandycz, Piotr S., "France and the Polish-Soviet War, 1919–1920." *The Polish Review* 62, no. 3 (2017): 3–15. <https://doi.org/10.5406/polishreview.62.3.0003>.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Robert Kosina
E-mail:	33241742@fsv.cuni.cz
Studijní obor:	Teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	ZS 2021/2022
Semestr a školní rok ukončení práce:	LS 2021/2022
Vedoucí bakalářského semináře:	JUDr. Vladimír Handl, CSc.
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Luboš Švec, CSc
Název práce:	Evropská diplomacie a pokusy o urovnání polsko-litevského konfliktu
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Téma práce se zabývá polsko-litevským konfliktem po první světové válce (Vilenská otázka) a jakým způsobem se k tomu postavila evropská diplomacie – jmenovitě Francie a Společnost národů. Z názvu práce vyplývá zaměření na pokusy o urovnání konfliktu ze strany evropské diplomacie a jeho vyřešení.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Téma se od zadání projektu nezměnilo. Evropská diplomacie – zaměření se na Francii a Společnost národů (z důvodu, že se na řešení konfliktu zaměřovali nejvíce). Změněna je analytická část zaměřující se na popis tří východisek – zkráceně Francouzsko-polské spojení, nízká mezinárodní podpora litevské nezávislosti a špatné pochopení poměrů v regionu ze strany Společnosti národů s ohledem k vilenské otázce. Obecná část je rozšířena o popis polského boje za nezávislost a pilsudského federativní ideje.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	Úvod 1. Nástin bakalářské práce a kritický rozbor literatury 1.1 Metodologie 2. Obecná část 2.1. Problémy nezávislosti 2.2 Polsko-litevská otázka 2.3 Střední Litva a její důsledky 3. Analytická část 3.1. Francouzsko – polské spojení a jeho vliv na řešení konfliktu 3.2. Slabá pozice Litvy v mezinárodní politice 3.3. Společnost národů a konečné řešení vilenské otázky Závěr
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):	Senn, Alfred Erich. "On the State of Central Lithuania." Jahrbücher Für Geschichte Osteuropas, Neue Folge, 12, no. 3 (1964): 366-74. Eidintas, Alfonsas, Vytautas Žalys, Alfred Erich Senn, and Edvardas Tuskenis. 1997.

Lithuania in European politics: the years of the first republic, 1918-1940 Basingstoke: Macmillan

Senn, Alfred Erich. "The Great Powers lithuania and the Vilna Question, 1920-1928. " Brill; First Edition (January 1, 1966)

Senn, Alfred Erich. "The Formation of the Lithuanian Foreign Office, 1918-1921." Slavic Review 21, no. 3 (1962): 500-07. Accessed April 11, 2021. doi:10.2307/3000451.

Borzecki, Jerzy. (2008) 2008. The Soviet-Polish Peace of 1921 and the Creation of Interwar Europe. 1st ed. Yale University Press

Urbaniak, George. "FRENCH INVOLVEMENT IN THE POLISH-LITHUANIAN DISPUTE, 1918-1920." Journal of Baltic Studies 16, no. 1 (1985): 52-63.

Snyder, Timothy. 2003. The Reconstruction of Nations : Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999. New Haven: Yale University Press.

Brockelbank, W. J. "The Vilna Dispute." The American Journal of International Law 20, no. 3 (1926): 483-501

Kriauciūnien, Živilė. "CONTACTS POLITIQUES ET CULTURELS FRANCO-LITUANIENS EN 1918-1920." Journal of Baltic Studies 26, no. 1 (1995): 57-66.

ŁYSEK, Wojciech, and John Czekalski. "THE FEDERAL IDEA IN POLAND IN THE INTERWAR PERIOD: IDEALISM OR PRAGMATISM?" Politeja, no. 51/6 (2017): 95-116.

Wandycz, Piotr S.. "France and the Polish-Soviet War, 1919-1920." The Polish Review 62, no. 3 (2017): 3-15.

Waisová, Šárka. 2011. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		